

Nr 1/2025

Nytt om luftkontroll

Det här brevet är en del i Naturvårdsverkets vägledning om miljökvalitetsnormer för utomhusluft.

Genomförandet av EU:s nya luftkvalitetsdirektiv

I september 2024 fick Naturvårdsverket i uppdrag av regeringen att ta fram förslag till genomförande av [EU:s nya luftkvalitetsdirektiv \(EU\) 2024/2881](#) i svensk lagstiftning. Genomförandet innebär en revidering och komplettering av nuvarande bestämmelser i 5 kap miljöbalken, luftkvalitetsförordningen (2010:477) och Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (NFS 2019:9).

Regeringsuppdraget är uppdelat på två redovisningar, en delredovisning (30 maj 2025) som innehåller förslag till ändringar i 5 kap miljöbalken, inklusive tillhörande ändringar i luftkvalitetsförordningen, samt en slutredovisning (30 november 2025) som kommer att innehålla övriga förslag till ändringar i luftkvalitetsförordningen. Utöver detta har Regeringskansliet tagit fram en separat promemoria med förslag till genomförande av artiklarna 27 och 28 i direktivet.

Regeringskansliet kommer att skicka ut samtliga redovisningar på remiss.

Naturvårdsverket arbetar parallellt med regeringsuppdraget även med att revidera föreskrifterna, och planerar att skicka ut dem på remiss under mars-maj 2026. De nya föreskrifterna kommer därefter att börja gälla samtidigt som övriga författningar. Under 2026–2027 kommer Naturvårdsverket och stödfunktionerna att ta fram ny vägledning.

Naturvårdsverket har under arbetets gång kontakt med kommuner och andra berörda aktörer i olika relevanta frågor.

[Uppdrag till Naturvårdsverket att lämna förslag till genomförande av det nya luftkvalitetsdirektivet i svensk rätt, KN2023/00745](#)

Regeringsuppdrag till Naturvårdsverket delredovisat

Naturvårdsverket redovisade den 15 maj 2025 första delen av regeringsuppdraget att lämna förslag till genomförande av det nya luftkvalitetsdirektivet i svensk rätt (se ovan).

I delredovisningen ger vi förslag för de delar av direktivet där vi bedömer att det behövs ändringar i miljöbalken och tillhörande ändringar i luftkvalitetsförordningen. De förslag som ingår är:

- En superstation inrättas för övervakning i urban bakgrund.
- Fortsatt inget undantag för sandning och saltning.
- Begreppet luftkvalitetsfärdplan bör omfattas av det befintliga begreppet åtgärdsprogram.
- Kommuner eller Naturvårdsverket ska som huvudregel upprätta förslag till, och fastställa åtgärdsprogram.
- Ett åtgärdsprogram ska upprättas vid överskridande av en miljökvalitetsnorm om inte annat anges.
- Tydligare bestämmelser om vad ett åtgärdsprogram ska uppnå.
- Åtgärdsprogram ska omprövas för att hålla överskridandet så kort som möjligt.
- Bemyndigandet för rapportering om åtgärdsprogram bör förtydligas.
- Förtydligat ansvar vid gränsöverskridande luftföroreningar.
- Sanktioner mot kommuner som inte fastställer eller omprövar åtgärdsprogram i rätt tid.
- Bemyndigandet som avser kontroll behöver förtydligas och utökas.

[Förslag till genomförande av det nya luftkvalitetsdirektivet i svensk rätt - delredovisning av ett regeringsuppdrag](#)

Den 3 juni hölls en digital träff med nätverken Kontroll av MKN luft och Samverkan om PM10 för att presentera och diskutera Naturvårdsverkets förslag. Presentationen från träffen finns på Sharepointytan för nätverket Kontroll av MKN luft och i samarbetsrummet för nätverket Samverkan om PM10.

Underlagsrapport om sandning och saltning

VTI har tagit fram underlag åt Naturvårdsverket gällande direktivets undantag för sandning och saltning. I rapporten finns dels analyser av andra länders användning av undantaget och VTI:s rekommendationer. [Bedömningsunderlag för sandning och saltning i enlighet med luftkvalitetsdirektivet VTI PM 2025:5](#)

Tidslinje – när börjar direktivets olika delar att gälla?

Det nya luftkvalitetsdirektivet ska vara genomfört senast den 11 december 2026 och i samband med det börjar direktivets bestämmelser generellt att gälla. Nedan listas de

huvudsakliga hållpunkterna under kommande åren fram till 2030 (krav på kontroll och åtgärder, tillkommande rättsakter m.m.).

2025

- Regeringsuppdrag (RU) delredovisades den 15 maj. [Förslag till genomförande av det nya luftkvalitetsdirektivet i svensk rätt - delredovisning av ett regeringsuppdrag](#)
- Regeringsuppdrag (RU) slutredovisas senast den 30 november.
- Naturvårdsverkets föreskrifter revideras 2025–2026.
- Kommuner kan förbereda sig för de nya miljökvalitetsnormerna genom att arbeta med en [Förebyggande luftkvalitetsstrategi](#) (FLIS) för att undvika krav på åtgärdsprogram framöver.
- EU-kommissionen publicerade i maj två vägledningar, en om modellering [Air quality modelling for air quality policy](#) och en om mätningar [Air quality monitoring for air quality policy](#).

2026

- Fortsatt arbete med revidering av Naturvårdsverkets föreskrifter, som preliminärt skickas ut på remiss under mars – maj 2026 och träder i kraft ca november – december 2026.
- EU-kommissionen ska senast den 11 juni 2026 publicera genomförandeakter om modelleringstillämpningar och mätningars rumsliga representativitet. Två år efter antagandet av dessa genomförandeakter ska modellberäkningar eller indikativa mätningar användas för utvärdering av luftkvaliteten där ett gräns- eller målvärde överskrids.
- Direktivet ska vara genomfört i lag, förordning och föreskrifter senast den 11 december 2026.
- EU-kommissionen ska senast 31 december 2026 publicera genomförandeakter om bidrag från naturliga källor, sandning och saltningar av vägar, framtagande av scenarier och genomföranderapporter i samband med förlängning av tidsfristerna, samt rapportering av luftkvalitetsdata.
- Nya bestämmelser om kontroll, åtgärdsprogram med mera börjar gälla i samband med att direktivet genomförs i december 2026. I praktiken behöver kontrollen ske enligt det nya direktivet fr.o.m. kalenderåret 2027.
- Om halterna mellan 2026–2029 överskrider de nya miljökvalitetsnormerna ska ett åtgärdsprogram fastställas senast två år efter utgången av det kalenderår då överskridandet registrerades. De första åtgärdsprogrammen för de nya miljökvalitetsnormerna, för överskridanden under 2026, kommer därmed fastställas senast 31 december 2028. Åtgärdsprogrammen tas fram i förtid för att normen ska följas 1 januari 2030.
- Naturvårdsverket och stödfunktionerna (reflaben och datavärden) tar fram vägledning utifrån den nya lagstiftningen 2026–2027.

2027

- Kontrollen av MKN luft ska genomföras i enlighet med de nya kraven.

- Om en miljö kvalitetsnorm överskridits under 2026 ska ett åtgärdsprogram tas fram under 2027 - 2028, se sjätte punkten under 2026.
- Naturvårdsverket och stödfunktionerna (reflaben och datavärden) tar fram vägledning utifrån den nya lagstiftningen 2026–2027.

2028

- Kravet på att tillämpa modellberäkningar eller indikativa mätningar vid överskridande av gräns- och målvärden träder i kraft (två år efter antagandet av genomförandeakten om modellering).
- Vid eventuella ansökningar om att förlänga en tidsfrist ska medlemsländerna ha fastställt de relevanta åtgärdsprogrammen senast 31 december 2028.
- De första åtgärdsprogrammen för 2030 års miljö kvalitetsnormer ska fastställas (senast 31 december 2028).

2029

- Vid eventuella ansökningar om att förlänga en tidsfrist ska medlemsländerna underrätta kommissionen om detta senast den 31 januari 2029 och kommissionen ska framföra invändningar senast 9 månader senare.

2030

- Den 1 januari 2030 ska de nya miljö kvalitetsnormerna följas.

Rapporterade mätdata för 2024

Naturvårdsverket vill tacka kommunerna, samverkansområdena och sina utförare för de mätdata för 2024 som rapporterades in i slutet av mars till datavärden enligt 36 § NFS 2019:9. Referenslaboratoriet håller på att granska alla inrapporterade data och de godkända mätserierna publiceras vartefter i datavärdens nationella databas för luftkvalitet: [Datavårdskap luft \(smhi.se\)](https://datavardskap.luft.smhi.se)

Halterna av kvävedioxid (NO₂) fortsätter att minska i våra tätorter och 2023 uppfylldes miljö kvalitetsnormen för NO₂ för första gången vid alla mätplatser i Sverige. Preliminära resultat visar nu att miljö kvalitetsnormen klarades även under 2024.

När det gäller partiklar (PM₁₀) var halterna under 2023 generellt sett lägre än under 2022, då ett flertal kommuner överskred miljö kvalitetsnormen, men under 2024 ökade antalet överskridanden igen och har hittills kunnat noteras från mätstationer i Piteå, Skellefteå, Visby och Östersund.

I Stockholm överskreds gränsvärdet för kolmonoxid vid en mätstation på Sveavägen, där förhöjda halter av kolmonoxid uppmättes i samband med en årligt återkommande veteranbilsträff under första helgen i augusti 2024. Ett åtgärdsprogram för kolmonoxid i Stockholms stad fastställdes under 2020 och normen klarades vid Sveavägen under både 2021 och 2022, men inte under 2023 och 2024.

I september kommer data att rapporteras till EU för publicering på Europeiska Miljöbyråns (EEA) portal för luftkvalitet: [Data analysis and stats – European Air Quality Portal \(eea.europa.eu\)](https://data.analysis.and.stats-european.air.quality.portal).

Nätverksträff Kontroll av MKN luft

Den 1–2 december är det dags för träff i Nätverket Kontroll av MKN luft igen. Träffen kommer liksom förra året att hållas i Naturvårdsverkets lokaler i Stockholm och samarrangeras med stödfunktionerna, dvs. de båda rellaberna (mätningar och modeller) och datavärden. Inbjudan kommer att gå ut till nätverket i början av hösten.

På träffen kommer vi bland annat att gå igenom slutredovisningen av vårt regeringsuppdrag om genomförande av det nya luftkvalitetsdirektivet, men även andra relevanta och aktuella frågor.

Jobbar du med kontroll av miljökvalitetsnormer för luft på en kommun, länsstyrelse, central myndighet eller konsult och vill bli medlem i nätverket – kontakta helena.sabelstrom@naturvardsverket.se eller matthew.ross-jones@naturvardsverket.se.

I början av hösten planerar vi även att stämma av våra idéer kring hur samverkansområdena och indelning av Sverige i zoner kan utvecklas och formas framöver, och vi återkommer till ett antal berörda aktörer kring detta.

Nätverksträffar PM10

För Nätverket Samverkan om PM10, som har fokus på olika sätt att sänka halterna av PM10 i kommunerna, finns det ett samarbetsrum som Sveriges Kommuner och Regioner administrerar. I samarbetsrummet delar medlemmarna information, kunskap, idéer och frågor med varandra, kring hur vi kan skapa bättre luftkvalitet genom att sänka halterna av PM10. I samarbetsrummet publiceras information om kommande nätverksträffar och dokumentation från genomförda nätverksträffar.

För mer information om nätverket och inloggning, kontakta Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, (Tove.Gothner@skr.se)

Den 4 februari 2025 höll Naturvårdsverket ett digitalt möte för information och diskussion kring luftkvalitetsdirektivet med fokus på åtgärdsprogram inför arbetet med regeringsuppdraget. Den 3 juni 2025 höll Naturvårdsverket ett digitalt möte för information om sin delredovisning av sitt regeringsuppdrag med förslag till ändringar i miljöbalken och luftkvalitetsförordningen.

Planer pågår även för ett möte med fokus på hantering av vintersandning och slitlager.

Rapportering av resultat från modellering och objektiv skattning

Senast den 15 juni 2025 är det dags att rapportera resultat från modellering och objektiv skattning/inledande kartläggning för 2024, för föroreningar och kommuner som inte omfattas av mätkrav. Från och med i år görs rapporteringen i samma rapporteringstjänst som för mätdata. Information har gått ut till alla kommuner, i de flesta fall via samordnarna av samverkansområdena. På [Naturvårdsverkets webbsida om rapporteringen](#) finns de mest relevanta dokumenten:

- [Rapportering av modellberäkning och objektiv skattning av luftkvalitet för 2024](#)
- [Handledning – Rapportering av luftkvalitetsdata](#)

För de kommuner som inför nästa års rapportering behöver göra ett omtag och revidera sina objektiva skattningar, finns stöd och vägledning:

- Naturvårdsverkets vägledning [Inledande kartläggning och objektiv skattning av luftkvalitet](#),
- Reflab-modellers vägledning bl.a. om vedeldningens påverkan [Vägledning om vedeldningens påverkan på lokal luftkvalitet](#).
- En bra start är att gå in och titta på andra kommuners redovisningar hos [Datavärdskap luft](#) och få inspiration, för att därefter gå vidare med Naturvårdsverkets och SMHI:s vägledningar.

Åtgärdsprogram

Före årsskiftet rapporterades åtgärdsprogram för tre kommuner till EU:

- Göteborgs stad (PM10)
- Hedemora kommun (PM10)
- Linköpings kommun (PM10)

Köpings kommun, Västerås stad och Skellefteå kommun arbetar fortfarande med sina åtgärdsprogram för PM10 som skulle ha varit fastställda senast 2024 respektive 2021. När de är fastställda kommer de att rapporteras till EU av Naturvårdsverket.

Miljökvalitetsnormen för PM10 överskreds i Visby och Östersund 2023, båda dessa kommuner har redan åtgärdsprogram för PM10. Miljökvalitetsnormerna för NO₂ klarades i hela landet 2023. Detta innebär att inga åtgärdsprogram utöver ovan nämnda ska rapporteras till EU i år.

Mer information om åtgärdsprogram finns på Naturvårdsverkets webbplats:

[Åtgärdsprogram för utomhusluft \(naturvardsverket.se\)](#)

Årlig redovisning av åtgärdsprogram

Naturvårdsverket vill påminna om att den som har fastställt ett åtgärdsprogram ska redovisa till Naturvårdsverket senast den 31 oktober (enligt 37 § luftkvalitetsförordningen)

- i vilken utsträckning åtgärderna har genomförts,
- vilka effekter åtgärderna bedöms ha haft på halterna,
- om normerna följs eller, om de inte följs, en bedömning av när de kan följas.

Förebyggande luftkvalitetsstrategi (FLIS)

En förebyggande luftkvalitetsstrategi (FLIS) kan vara ett bra sätt att förbereda sig för de kommande miljökvalitetsnormerna till 2030. En FLIS ska tas fram när halterna överskrider eller förväntas överskrida den övre utvärderingströskeln (ÖUT) för en förorening. Syftet är att genom långsiktigt och förebyggande arbete undvika överskridande av miljökvalitetsnormen, och krav på att ta fram ett formellt åtgärdsprogram. En FLIS kan innehålla en mängd olika åtgärder av mer långsiktig karaktär, exempelvis

beteendeförändrings- och informationsåtgärder, infrastrukturåtgärder, utredningar och styrmedel. För närvarande arbetar Jönköpings kommun och Luleå kommun med att ta fram en FLIS för PM10.

[Förebyggande luftkvalitetsstrategi](#)

Ny version av nationell modellering publicerad

En ny version av den nationella modelleringen av luftkvalitet med resultat för 2023 publicerades under februari 2025. Den nationella modelleringen är ett avancerat modellsystem för beräkning av luftföroreningshalter (kvävedioxid, partiklar PM10 och PM2,5) över hela landet med 50 x 50 meters upplösning i såväl tätort som landsbygd.

Till den nya versionen har ett flertal förbättringar gjorts i metodiken och de indata som har använts i modelleringen. Detta inkluderar en förbättrad hantering av NO_x-kemin i det urbana bakgrundsbidraget, förbättringar i trafikdata, regionaliserade antaganden av fordonsflottor, en uppdaterad version av NORTRIP-modellen (för beräkningar av icke-avgas-partikelemissioner) och regionalisering av NORTRIP-parametrar samt förbättringar i hanteringen av emissioner från sjöfart, industri och småskalig vedeldning.

En omfattande validering mot rapporterade mätdata har genomförts och visar att datakvalitetsmålen uppfylls för de allra flesta mätningarna i Sverige. Valideringen visar dock fortfarande på svårigheter med att modellera framförallt partiklar PM10 i vissa gaturumsmiljöer och det finns ett flertal platser med betydande underskattningar i modellresultaten jämfört med resultat från mätningarna. Ytterligare arbete kommer att behövas för att undersöka och åtgärda skillnader mellan modelleringar och mätningar för att säkerställa att kvalitetsmålen klaras för hela landet.

Projektet har utförts av SMHI och finansierats av Naturvårdsverket, Trafikverket och Göteborgs Universitet.

[Startsida för Nationell modellering av luftkvalitet \(smhi.se\)](#)

[Karttjänst med resultat från den nationella modelleringen 2023 \(smhi.se\)](#)

[Slutrapport för den nationella modelleringen av år 2023 \(smhi.se\)](#)

Nya vägledningsdokument från EU

EU-kommissionen har publicerat nya vägledningsdokument om modellering och mätning enligt det nya luftkvalitetsdirektivet.

Dokumentet om modellering innehåller detaljerad teknisk vägledning om användningen av luftkvalitetsmodeller med fokus på fem huvudanvändningsområden:

- Representativiteten av mätstationer och utformning av mätnätverk
- Utvärdering av haltnivåer och överskridanden
- Källfördelning
- Åtgärdsprogram
- Prognoser

[Air quality modelling for air quality policy - Publications Office of the EU](#)

Dokumentet om mätning innehåller detaljerad teknisk vägledning om användningen av referens- och likvärdiga mätmetoder samt kvalitetssäkring för att uppnå direktivets datakvalitetsmål. Vägledningen omfattar mätning av följande föroreningar:

- Gaser (inklusive NO₂, SO₂, O₃, CO, bensen och ammoniak)
- Partiklar (PM₁₀, PM_{2,5}, ultrafina partiklar och storleksfördelning)
- Kemisk sammansättning av PM_{2,5} (inklusive elementärt kol, organiskt kol och sot)
- Metaller och polycykliska aromatiska kolväten (inkl. bens(a)pyren) i PM₁₀
- Flyktiga organiska ämnen
- Metan
- Depositionsmätningar

[Air quality monitoring for air quality policy - Publications Office of the EU](#)

Dokumentet är avsedda att ge stöd och vägledning till de som i praktiken genomför direktivets krav i medlemsländerna och kommer att vara en viktig input i arbetet med att uppdatera Naturvårdsverkets och stödfunktionernas olika vägledningsdokument under de kommande åren i enlighet med kraven i det nya luftkvalitetsdirektivet.

Senaste rapporterna från EEA

EEA har under det senaste året publicerat ett antal luftkvalitetsrelaterade webbrapporter och publikationer:

[Air quality status report 2025 \(eea.europa.eu\)](#)

[Methane, climate change and air quality in Europe: exploring the connections \(eea.europa.eu\)](#)

[Harm to human health from air pollution in Europe: burden of disease status, 2024 \(eea.europa.eu\)](#)

[Beating chronic respiratory disease: the role of Europe's environment \(eea.europa.eu\)](#)

Vägledning

En viktig uppgift för Naturvårdsverket är att vägleda kommunerna i arbetet med miljökvalitetsnormerna. Naturvårdsverkets vägledning kompletteras av den som sker genom våra stödfunktioner (reflaben och datavärden).

[Naturvårdsverkets webbsidor om MKN](#) – här finns kortfattad vägledning, lagstiftning, länkar etc.

[Luftguiden Handbok 2019:1](#) – Naturvårdsverkets vägledning om miljökvalitetsnormer för utomhusluft

[Särskild vägledning för inledande kartläggning och objektiv skattning](#) – Vid framtagande av inledande kartläggning eller objektiv skattning

[Referenslaboratoriet för luftkvalitet – mätningar](#) som kan hjälpa till med frågor om kvalitetssäkring, val av mätmetod/mätinstrument etc.

[Referenslaboratoriet för luftkvalitet – modeller](#) som är en stödfunktion vid frågor om modellering av luftkvalitet.

[Datavårdskap Luftkvalitet](#) – Datavärden ansvarar för mottagande, lagring och tillgängliggörande av luftdata från kommunerna samt rapportering av dessa till EU.

[Luftwebb](#) – På SMHI:s Luftwebb samlas på uppdrag av Naturvårdsverket tjänster inom luftmiljö. Här finns bl.a. en karta med luftkvalitetsindex, länkar till datavårdskapen för luftkvalitet och atmosfärskemi, reflaben, nationella emissionsdatabasen och ozonprognoser.

Samarbetsytor:

– Den tidigare samarbetsytan för Nätverket Kontroll av MKN luft på Projectplace.com har nu övergått till en samarbetsyta på Sharepoint (Kontroll av MKN luft) där vi kommer att informera om nyheter, bjuda in till dialog osv. Kommunikationsverktyget är ännu inte fullt igång, men utveckling pågår. Medlemmar i nätverket är kommuner, samverkansområden, luftvårdsförbund, länsstyrelser, mätkonsulter och centrala myndigheter. Vid intresse av att bli medlem i nätverket och få tillgång till ytan, kontakta Naturvårdsverket: helena.sabelstrom@naturvardsverket.se eller matthew.ross-jones@naturvardsverket.se.

– ”Samverkan om PM10” i SKR:s samarbetsrum. Kontakta SKR (tove.gothner@skr.se) för att få en inbjudan till samarbetsrummet.

Kontakt

Kontakta oss gärna om ni har frågor: MKN-luft@naturvardsverket.se

Besök även gärna våra webbsidor:

www.naturvardsverket.se/luft (samlingssida för Naturvårdsverkets webbsidor om luft)

www.naturvardsverket.se/mknluft (om miljökvalitetsnormer för utomhusluft, kommunernas kontroll av luftkvaliteten)

www.naturvardsverket.se/programomradeluft (om nationella luftövervakningen)

